

Ομιλία του Προέδρου της ΕΛΕΤΟ

Χρήση, αλλά και συντήρηση των όρων!

Αγαπητές, αγαπητοί, μέλη και φίλοι της ΕΛΕΤΟ,

Ένα δύσκολο έτος έχει ήδη αρχίσει. Νά 'μαστε πάλι, σε έναν γνώριμο χώρο, για να πούμε «Καλή Χρονιά!» μεταξύ μας και στην ΕΛΕΤΟ. Ίσως σκέφτονται μερικοί ότι «με τέτοιες συνθήκες που ζούμε και με άλλες χειρότερες που μας περιμένουν, τι την θέλουμε την εκδήλωση της πίτας;». Ίσως έχουν δίκιο· ίσως όμως και όχι! Αν, λόγω των συνθηκών, υποβαθμίσουμε εντελώς τα προσωπικά και συλλογικά ενδιαφέροντά μας, τις μικρές και μεγάλες αγάπες μας, είναι σαν να αφήνουμε να μας «πάρει η κάτω βόλτα» και, πέρα από τα οικονομικά προβλήματα – μικρά ή μεγάλα – που όλοι αντιμετωπίζουμε λόγω της κρίσης, να «κατρακυλήσουμε» στο μαύρο βάραθρο της απαισιοδοξίας, της αυτουποτίμησης, του αυτοπεριορισμού, της απομόνωσης...

Με εμμονή στον σκοπό της ΕΛΕΤΟ και με αίσθημα αισιοδοξίας διεκπεραιώσαμε, τον Νοέμβριο που πέρασε, το έργο της διοργάνωσης του 8^{ου} Συνεδρίου «Ελληνική Γλώσσα και Ορολογία» και ανταμειφθήκαμε με την μεγάλη επιτυχία που σημείωσε παρά τις δύσκολες συνθήκες. Με αίσθημα αισιοδοξίας, σας καλωσορίζουμε και στην αποψινή μας εκδήλωση και ελπίζουμε ότι θα μοιραστούμε αυτήν την αισιοδοξία μαζί σας.

Ακούμε συχνά να μας λένε ότι «η γλώσσα είναι ζωντανός οργανισμός» ή ότι «η γλώσσα αλλάζει» και ότι «η χρήση» είναι ο παράγοντας που προσδιορίζει την «αλλαγή» της και δεν πρέπει να γίνονται «ρυθμιστικές παρεμβάσεις» στην εξέλιξή της. Αλλά, αν δεχτούμε τη γλώσσα ως έναν συνήθη ζωντανό οργανισμό πρέπει να δεχτούμε ότι, όσο περνάει ο καιρός, η γλώσσα γερνάει, αργά ή γρήγορα χάνει όλες οι δυνάμεις της και στο τέλος πεθαίνει όπως κάθε ζωντανός οργανισμός. Από την άλλη μεριά, όλοι εμείς οι «χρήστες» της γλώσσας την «χρησιμοποιούμε» ασταμάτητα, στο σπίτι μας, στις δουλειές μας, στις παρέες μας· στην οικογενειακή, φιλική ή επαγγελματική επικοινωνία μας. Όταν, όμως, κάτι το «χρησιμοποιείς» του προκαλείς και φθορά· όσο πιο πολύ το χρησιμοποιείς τόσο μεγαλύτερη η φθορά του. Ωστε φθείρεται, λοιπόν, η γλώσσα συνεχώς με το πέρασμα του χρόνου; Και επομένως – νομοτελειακά – πρέπει να δεχτούμε ότι θα έρθει κάποια στιγμή που θα έχει τόσο φθαρεί, ώστε να μας είναι άχρηστη πια και τότε θα την πετάξουμε στον σκουπιδοτενεκέ, αφού «αγοράσουμε» ή μας «δανείσουν» ή μας «χαρίσουν» μια «καινούργια»; Είναι, όμως, έτσι η γλώσσα; Ένας ζωντανός οργανισμός που προορίζεται να πεθάνει ή ένα χρηστικό μέσο που θα φθείρεται συνεχώς και στο τέλος θα καταντήσει άχρηστο; Ευτυχώς, όχι! **Μπορούμε** να φανταστούμε τη γλώσσα σαν έναν ζωντανό οργανισμό· έναν **οργανισμό**, όμως, ο οποίος είναι προικισμένος με την **ικανότητα** να μένει πάντα **νέος**. Η γλώσσα είναι ένα **χρηστικό μέσο**· ένα **μέσο** όμως που έχει την **ικανότητα** να αναβαθμίζεται συνεχώς, χωρίς να χρειάζεται έξωθεν «ανταλλακτικά», πέραν της **αγάπης** και **φροντίδας** των ίδιων των **χρηστών** της.

Το **ελιξίριο της νεότητας** για την γλώσσα είναι η **γνώση**. Εάν μια γλώσσα παρακολουθεί εκ του σύνεγγυς την γνώση δεν θα πεθάνει ποτέ! Γιατί η γνώση δεν θα πεθάνει ποτέ· ή – έστω – γιατί η γνώση θα ζει και θα αναπτύσσεται όσο θα υπάρχουν άνθρωποι. Ο **νους** των ανθρώπων δεν θα πάψει ποτέ να ψάχνει το «τί», το «πώς» και το «γιατί» για κάθε τί στον χωροχρόνο που τους περιέχει. Λέω «τους περιέχει» και όχι «τους περιβάλλει» γιατί και οι ίδιοι οι άνθρωποι είναι μέρος του χωροχρόνου. Οι απαντήσεις, όμως, στα πιο πάνω ερωτήματα, έρχονται με **έννοιες** που αντιπροσωπεύουν τα **νέα αντικείμενα**· οι νέες έννοιες παριστάνονται στον νου με **νέους όρους**· οι όροι αποτελούνται από **λέξεις**· οι λέξεις αρθρώνονται με **φωνή**· και αποδίδονται γραφικά (χειρόγραφα, έντυπα, ή ηλεκτρονικά) με **γραφή**. Παραφράζοντας τον Αριστοτέλη, μπορούμε να πούμε ότι *η γλώσσα είναι Νους, Φωνή και Γραφή*¹. Οι νέες έννοιες ονοματοδοτούνται με **όρους** σε μία αρχική γλώσσα και, στη συνέχεια, για να περάσουν ως γνώση και στις άλλες γλώσσες, πρέπει να ονοματοδοτηθούν δευτερογενώς στις γλώσσες αυτές. Ανάμεσα στις γλώσσες αυτές είναι και η ελληνική γλώσσα, για κάθε γνώση που δεν αναπτύσσεται στην ίδια την ελληνική γλώσσα, δηλ. για κάθε εισαγόμενη γνώση. Αν αφήσουμε την νεοεισαγόμενη γνώση στη γλώσσα «εισαγωγής» της και δεν την μεταφέρουμε στην ελληνική γλώσσα, τότε στερούμε από την ελληνική γλώσσα μια

¹ «Ἐσπὶ μὲν οὖν τὰ ἐν τῇ φωνῇ τῶν ἐν τῇ ψυχῇ παθημάτων σύμβολα, καὶ τὰ γραφόμενα τῶν ἐν τῇ φωνῇ» (Ὅσα λέγονται με τῇ φωνῇ εἶναι σύμβολα τῶν καταστάσεων τῆς ψυχῆς, ἐνῶ ὅσα γράφονται εἶναι σύμβολα αὐτῶν που λέγονται με τῇ φωνῇ) [Περὶ Ἑρμηνείας, 16α, 3-5]

«πηγή ζωής»· την καταδικάζουμε σε «μερική αποσύνδεση» από την συγκεκριμένη γνώση· σε βαθμιαία «απώλεια» του συγκεκριμένου θεματικού πεδίου. Αν δε αυτό το φαινόμενο πάρει μεγάλες διαστάσεις ισοδυναμεί πράγματι με «μαρασμό» της ελληνικής γλώσσας. Και είναι πολύ χειρότερο από τα γκρίκλις (τα έχουμε πει και *ελληγγλικά*) για τα οποία πολύς λόγος γίνεται πάλι τον τελευταίο καιρό. Ας αναρωτηθούμε: Ένα ελληνικό κείμενο με πλήθος από διάσπαρτες αυτούσιες αγγλικές λέξεις (π.χ. control, break, project, concept, design, computer, panel, workshop, application, upload, download, ...) είναι *πιο ελληνικό* από ένα άλλο που έχει όλες τις λέξεις του ελληνικές αλλά είναι ολόκληρο γραμμένο σε γκρίκλις; Τα γκρίκλις στην ηλεκτρονική επικοινωνία έχουν εκπληρώσει πλέον τον σκοπό τους (αφού σήμερα τα αλφάβητα όλων των γλωσσών είναι παγκοσμίως διαθέσιμα και δεν υπάρχει πλέον το τεχνικό πρόβλημα) όπως εκπλήρωσαν τον σκοπό τους και όταν η *τηλεγραφία* και η *τηλετυπία* στην **ελληνική** γλώσσα διεξαγόταν με τηλεγραφήματα και τηλετυπήματα σε **λατινική** κεφαλαιογράμματα απόδοση: AVRIO ERXOMAI AEROPORIKOS STOP... Η χρήση, λοιπόν, νέων όρων, ελληνικών, για τις νέες έννοιες αποτελεί ζωτικό παράγοντα για την ελληνική γλώσσα. Θα τονίσω και πάλι το χρέος των συλλογικών οργάνων των διάφορων τομέων (θεματικών πεδίων), αφενός να συγκεντρώνουν και επικυρώνουν τους ήδη καθιερωμένους όρους τους και αφετέρου να είναι σε **διαρκή ορολογική επαγρύπνηση**, ώστε να αποδίδουν τα ίδια τα όργανα αυτά – **έγκαιρα και έγκυρα** – κάθε ξενόγλωσσο όρο που κατασημαίνει νέα έννοια με **ισοδύναμο ελληνικό όρο**. Τέτοιου είδους **ορολόγια** (γλωσσάρια, λεξιλόγια, λεξικά, βάσεις όρων, ...) πρέπει όχι μόνο να **τηρούνται** σε κάθε τομέα αλλά και να **συντηρούνται**. Και τί σημαίνει **«Χρήση, αλλά και συντήρηση των όρων!»**, που είναι και το φετινό μας σύνθημα της «πίτας»; Σημαίνει ότι «όταν ένας εν χρήσει όρος εξακολουθεί να εκπροσωπεί την ίδια έννοια επιτυχώς, είναι ανοησία να τον αλλάξουμε, στο όνομα οποιασδήποτε – δήθεν αυθόρμητης – «γλωσσικής αλλαγής». Τον έλεγχο της «γλωσσικής αλλαγής» στην οποιαδήποτε *ειδική γλώσσα* – και ιδιαίτερα στις *ειδικές γλώσσες* των επιστημονικών και τεχνικών τομέων – ενδείκνυται να τον έχει η κοινότητα του σχετικού τομέα και είναι αδιανόητο να αλλάζονται ή να παραποιούνται οι όροι ενός τομέα από πρόσωπα και παράγοντες ξένα προς τον τομέα. Δεν μπορεί να «ξεφυτρώνουν» πρόσθετοι **συνώνυμοι όροι** ήδη υπαρχόντων **έγκυρων όρων**, επειδή κάποιιοι (ακόμα και συγγραφείς σχολικών βιβλίων) δεν σκέφτηκαν ή βαρέθηκαν να αναζητήσουν τους έγκυρους όρους του τομέα, ή απλώς θέλησαν να πρωτοτυπήσουν. Και εμφανίζεται σε σχολικό βιβλίο χημείας το ανιόν **υδροξύλιο** (-OH) να αποδίδεται με τον όρο **υδροξειδίο**, που είναι και λάθος γιατί αυτό είναι όνομα χημικής ένωσης που περιέχει *υδροξύλιο*. Οι **συνώνυμοι όροι** διαφέρουν από τις *συνώνυμες λέξεις* των γενικών λεξικών στο ότι αντιπροσωπεύουν «αυστηρά» – και όχι «περίπου» – την ίδια έννοια. Η αύξηση του πλήθους των συνώνυμων όρων δεν είναι «πλούτος»· είναι «ζημιά» για την ορολογία ενός τομέα. Στο πλαίσιο της **συντήρησης** των όρων ενός τομέα πρέπει να εξετάζονται οι συνώνυμοι όροι και να επιλέγεται (με τα κριτήρια της επιστήμης της Ορολογίας) ο *προτιμώμενος όρος* ο οποίος και να προβάλλεται για χρήση αντικαθιστώντας βαθμιαία τους υπολοίπους. Το παράδειγμα το δίνουν οι διεθνείς οργανώσεις τυποποίησης, ο **ISO**² και η **IEC**³, με τις περιοδικές (το μέγιστο ανά 5ετία) αναθεωρήσεις των προτύπων τους. Στο ίδιο πλαίσιο γίνονται και αναθεωρήσεις ορισμένων όρων των οποίων η σχέση με την αντίστοιχη έννοια έχει μεταβληθεί λόγω της ανάπτυξης της γνώσης και της τεχνολογίας. Για παράδειγμα, σήμερα ο όρος **τηλέφωνο** κατασημαίνει την *γένια έννοια* «τηλέφωνο» της οποίας τρία είδη (*είδεις έννοιες*) αποδίδονται με τους όρους: **σταθερό τηλέφωνο**, **ασυρματικό** (ορθότερα: **ακόρδο**) **τηλέφωνο**, **κινητό τηλέφωνο**, από τους οποίους – στην κοινή επικοινωνία – μπορεί και να λείπει η λέξη **τηλέφωνο**.

Συνοψίζοντας, για να διατηρούνται και να αναπτύσσονται οι ελληνικές *ειδικές γλώσσες* των διάφορων τομέων έτσι ώστε να παραμένει **αγέραστη** και **άφθαρτη** στο σύνολό της η ελληνική γλώσσα, πρέπει:

- αφενός να εξασφαλίζεται πλήρης κάλυψη της **νέας** γνώσης με την χρήση **νέων ελληνικών όρων** και
- αφετέρου – προκειμένου για την ήδη κεκτημένη γνώση – να γίνεται η κατάλληλη **συντήρηση των παλαιών όρων**, ώστε να παραμένουν **έγκυροι**, οι περισσότεροι χωρίς να υποστούν καμιά αλλαγή και κάποιιοι (ελάχιστοι) από αυτούς – εάν χρειάζεται – να **αναθεωρούνται** χωρίς παραφθορές και παραποιήσεις.

Χρήση των όρων: Ναι! ευρεία και πλήρης από τον οποιονδήποτε και οποτεδήποτε· όσες φορές γίνεται αναφορά στην έννοια να χρησιμοποιείται ο **έγκυρος όρος**· η «γλαφυρότητα» μέσω αυτοσχέδιων επιλογών *συνωνύμων* μπορεί να έχει θέση και αξία σε ένα λογοτεχνικό κείμενο, αποτελεί, όμως, μειονέκτημα σε ένα τεχνικό κείμενο.

Συντήρηση των όρων: εύλογη και επιβεβλημένη συλλογική υποχρέωση της κοινότητας του κάθε τομέα...

Φίλες και φίλοι, ευχαριστώ. **Καλή Χρονιά!**

Κ. Βαλεοντής

² **ISO:** International Organization for Standardization – Διεθνής Οργανισμός Τυποποίησης

³ **IEC:** International Electrotechnical Commission – Διεθνής Ηλεκτροτεχνική Επιτροπή